

Häckningsframgång för rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Isternäset 2016

Vattenriket i fokus 2017:03

Mirja Ström-Eriksson, Roine Strandberg & Richard Ottvall

Februari 2017

Titel:	Häckningsframgång för rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Iternäset 2016
Utgiven av:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Författare:	Mirja Ström-Eriksson, Roine Strandberg & Richard Ottvall
Copyright:	Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Rapportserien Vattenriket i fokus:	Rapport: 2017:03
ISSN:	1653-9338
Layout:	Författaren
Omslagsbild:	Rödspov och Tofsvipoa. Foto: Hans Cronert

Innehåll

FÖRORD	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.
SAMMANFATTNING	5
INLEDNING	6
SYFTE OCH MÅLSÄTTNING	6
MATERIAL OCH METODER.....	6
RESULTAT	8
TOFSVIPA.....	9
RÖDSPOV	10
ÖVRIGA ARTER.....	10
VAR FANNS BON OCH VAR UPPEHÖLL SIG UNGAR?.....	12
DISKUSSION	15
TACK	16
REFERENSER	16

Förord

Strandängarna längs de nedre delarna av Helgeån har sedan starten av arbetet inom Biosfärområde Kristianstads Vattenrike spelat en framträdande och viktig roll. De har visualiserat den rika biologiska mångfalden med vadarfåglar och änder som funnits och utvecklats i samklang med människans uthålliga nyttjande av ängarna för bete och slåtter sedan århundraden.

I början av 1990-talet gjordes i samverkan med brukare och markägare omfattande restaureringsinsatser. Det resulterade i bättre förutsättningar för och ökande bestånd av strandängarnas fåglar. Idag är mångfalden hotad. Samtliga strandängarnas vadarfåglar är sedan några år på kraftig tillbakagång och ett par arter finns inte längre kvar. Det som sker på Vattenrikets strandängar är inte unikt. Den nedåtgående trenden är genomgående för många av de återstående strandängsområdena i Sverige och på kontinenten. Dock verkar förloppet ha skett ovanligt snabbt och kraftfullt här.

Sedan lång tid tillbaka har den strandängshäckande fågelfaunan följts upp och tillbakagången uppmärksammas. För att bättre förstå orsakerna till den dåliga häckningsframgången, har under 2015 och 2016 fördjupade studier riktats mot två av strandängsarterna, rödspov och tofsvipa, på två av de viktigaste häcklokalerna, Håslövs ängar och Isteräset. Studierna skulle försöka ge svar på var under häckningscykeln som det inte fungerar och anledningen till detta.

Resultaten visar att det varierar väldigt mycket mellan åren och att olika faktorer har olika stor betydelse under olika år. Under 2015 ökade antalet par och lyckade häckningar av tofsvipa på Håslövs ängar. Under 2016 fortsatte antalet par att öka medan häckningsframgången var mycket dålig. Orsaken var förmodligen kraftig senvår-försommartorka, som gjorde det svårt för ungarna att få mat och att exponeringen för både fyrfotade och tvåvingade predatorer ökade, med stora ungförluster som följd. För rödspoven fortsätter tillbakagången på både Håslövs ängar och Isteräset, med få häckande par och få eller inga flygga ungar. Rödspoven är nu i en mycket prekär situation och tyvärr är nödvändigt tillskott utifrån knappast att tänka på då arten minskat på den mest närbelägna lokalen, Saltholm i Öresund och då tillbakagången i de tidigare mycket starka bestånden i Nederländerna och Tyskland varit kraftigt under de senaste decennierna.

Olika åtgärder har prövats under senare år, ex.vis dämning av vatten på Håslövs ängars centrala delar och försök till mer koncentrerad jakt på räv och grävling i närområdet. Dämningen attraherade en mängd fåglar i början av häckningssäsongen 2016, men när den centrala vätan snabbt torkade upp försämrades häckningsförutsättningarna för våtmarksfåglar. Vi har blivit uppmärksammade på att det var ett katastrofalt år 2016 även på Danmarks främsta vadarområde, Tipperne på västra Jylland, med mycket få eller inga ungar av bland annat rödspov som kom på vingarna.

Det är viktigt att fortsätta uppföljningen av vadarfåglarna på strandängarna längs nedre Helgeåns strandängar i Vattenriket och fortsätta med de åtgärder som påbörjats.

Studien har utförts genom naturkonsult Richard Ottvall. Finansiering har skett genom Biosfärkontoret, Kristianstads kommun och Naturvårdsenheten, Miljöavdelningen, Länsstyrelsen Skåne. Projektansvarig har varit naturvårdsförvaltare Hans Cronert.

Carina Wettemark

Koordinator Biosfärområde Kristianstads Vattenrike/Chef Avdelningen för biosfär och hållbar utveckling

Sammanfattning

Inventering av häckningsframgången för strandängsvadare på Håslövs ängar och Isteräset i Kristianstads Vattenrike genomfördes 2016. Metodiken var likvärdig en motsvarande undersökning 2015 med fokus på tofsvipa och rödspov. Inventeringsinsatsen var dock något lägre på Isteräset jämfört med 2015. På Håslövs ängar bedömdes antalet häckande par av tofsvipa till 35-41, en ökning från 25 par 2015. Denna ökning förklaras sannolikt genom invandring då antalet lyckade häckningar de senaste åren varit få. I det inventerade området på Isteräset bedömdes antalet par tofsvipa till 16-18, en halvering från 40 par 2015. På den av vegetation relativt högvuxna södra delen av Isteräset kan ytterligare några par tofsvipa funnits. Totalt på de båda lokalerna registrerades 51-59 par, vilket kan jämföras med 65 bedömda par 2015. Häckningsutfallet för tofsvipa med minst 6 flygga ungar på Håslövs ängar och minst 3 flygga ungar på Isteräset var lägre än 2015 trots att totalt minst 48 kläckta ungar observerades på de båda lokalerna. Det är dock oklart vad som låg bakom den låga ungöverlevnaden. Av antalet lagda äggkullar uppskattades att 38 % nådde fram till kläckning i bon på Isteräset (av totalt 12 undersökta bon) och 28 % i bon på Håslövs ängar (av totalt 36 undersökta bon).

Som mest sågs 17 rödspovar i Vattenriket men av stationära individer fanns 7 hanar och 2 honor på Håslövs ängar samt 5 hanar och 1 hona på Isteräset. Det var endast 3 par som skred till häckning men honan i det enda paret på Isteräset påträffades senare död intill boet. I slutändan blev häckningsutfallet för rödspovarna noll även om 1 par noterades med ungar en kortare period. Bland övriga vadare noterades på de båda lokalerna totalt 20-25 par rödbena som sågs med minst 9 flygga ungar och 2 par storspov där ett par troligen lyckades med häckningen. Brushanar sågs vid flera tillfällen under våren och en hona noterades på Håslövs ängar i slutet av maj i lämplig miljö för boplats men inga ytterligare häckningsindikationer eller observationer gjordes på platsen trots flera eftersök.

Sammantaget var det ett svagt år för vadarna där rödbena var den enda arten med en föryngring som åtminstone låg i närheten av vad som kan anses vara en livskraftig nivå. Ett relativt högt predationstryck och en torr säsong med låg ungöverlevnad utgör sannolikt en viktig del av förklaringen. Rödspovens tillbakagång fortskrider och arten är nu på väg att försvinna som häckfågel från Vattenriket.

Inledning

Omfattande restaureringsåtgärder av strandängarna i Kristianstads Vattenrike på 1990-talet med efterföljande tydliga ökningar av flertalet arter vadare har inte haft önskad långvarig effekt. Situationen för vadarna har blivit så allvarlig att mer omfattande undersökningar för att försöka förklara orsakerna bakom vadarbeståndens minskningar ansetts nödvändiga. Möjliga förklaringar till minskningarna har diskuterats av Cronert (2014) och kan sammanfattas med en klen vegetationstillväxt under vadarnas häckningssäsong som ger dåligt skydd för ägg och ungar, torra vårar som möjligen begränsar födounderlaget till ungarna samt ett alltför högt predationstryck på ägg och ungar.

Undersökningar genomförda 2015 av vadarfåglarna på Håslövs ängar och Isteräset gav inte övertygande stöd åt någon specifik förklaringsmodell (Ström-Eriksson & Ottvall 2015). Vegetationstillväxten var den bästa sedan 2007 vilket i kombination med en lyckad vattenreglering på Håslövs ängar skapade goda förutsättningar för vadarna. Antalet revirhävande tofsvipor och rödbenor var avsevärt högre på båda lokalerna under 2015 än föregående säsonger. Häckningsutfallet blev också överraskande högt på Håslövs ängar medan vadarna lyckades sämre på Isteräset, sannolikt främst orsakat av högre predation än på Håslövs ängar. Rödspovarna hade dock ingen lyckad säsong med endast en säkerställd flygg unge. Bedömningen av den oväntat lyckade säsongen för flertalet vadare 2015, särskilt på Håslövs ängar, var att flera av de normalt sett begränsande faktorerna var gynnsamma detta år.

Syfte och målsättning

I syfte att följa upp fältstudien på Håslövs ängar och Isteräset från 2015 genomfördes en likvärdig undersökning under 2016 med följande målsättning:

1. Inventera antalet rödspovar och följa upp häckningsutfallet hos de par som gått till häckning.
2. Inventera antalet par tofsvipa och uppskatta överlevnaden hos lagda äggkullar genom uppföljning av ett stickprov av bon. Därutöver uppskatta antalet ungar som nått flygg ålder och därmed få ett mått på framgången i antal flygga ungar/par.
3. I största möjliga mån uppskatta antal par och häckningsframgång även för andra vadare.

Material och metoder

Studien fokuserade på tofsvipa och rödspov. Under perioden 11 april-7 juni genomfördes boletning. Vid funna bon registrerades GPS-koordinater och ett äggtest utfördes för att fastställa hur långt i utvecklingen äggen var komna. Antalet ägg noterades vid varje besök, och återbesök gjordes vid boet med ca 7 dagars mellanrum för uppföljning av om äggen försvann eller överlevde fram till kläckning. Om bobalen var tom utan spår av äggskalsrester bedömdes boet som prederat, om äggskalsrester hittades i bobalen bedömdes äggen i boet som kläckta. I några fall hittades nykläckta ungar i boet. Äggtestet utgjorde ett komplement vid bedömningen av tveksamma fall. Återbesök vid bon gjordes på Håslövs ängar fram till 28

juni och på Isteräset så sent som 30 juni. Uppföljning av par med ungar gjordes fram till 30 juni.

Tofsvipebo. Foto: Roine Strandberg

Vid beräkning av kläckningsframgången användes Mayfield-metoden (Ottvall 2014). Istället för att beräkna andelen funna bon med ägg som överlevt fram till kläckning tar denna metod hänsyn till att bon hittas i olika stadier. Ett bo som påträffas någon dag innan kläckning har högre sannolikhet att lyckas än ett bo som hittas i början av ruvningen. Metoden används ofta i vetenskapliga studier där fåglars kläckningsframgång ska uppskattas.

I samband med fältbesök gjordes en bedömning av antal par tofsvipa och rödspov. För rödbena och storspov gjordes liknande noteringar. När det fanns par som varnade intensivt för ungar gjordes försök att se ungarna vilket oftast var svårt p.g.a. den över säsongen allt högre vegetationen.

Inventeringsområdet på Isteräset var mindre än 2015 då den södra delen med kullarna och ängarna ner till Helge å inte inventerades systematiskt 2016 (se Figur 1). Detta område hade till skillnad från 2015 en mer högvuxen gräs- och örtvegetation (rikligt med framförallt tistlar) och bedömdes därför mindre lämpligt som häckningsbiotop för tofsvipa. Vid översiktliga observationer noterades dessutom endast enstaka tofsvipor på och kring den sydöstra delen av området. De fåtal par som kan ha missats i detta område påverkar därför inte inventeringsresultatet i någon större utsträckning.

Tofsvipeunge. Foto: Roine Strandberg.

Resultat

Vädermässigt var det en förhållandevis varm vår 2016 som kännetecknades av torka. Vattenståndet i Helge å sjönk relativt snabbt från de högre nivåerna i februari till en låg nivå i maj. En lång period utan nederbörd i framför allt maj innebar att vattensamlingarna på strandängarna torkade ut tidigt. Detta gällde även den centrala vätan på Håslövs ängar som inledningsvis på häckningssäsongen attraherade en mängd våtmarksfåglar med bl.a. 2 par svarttärnor som byggde bo på tuvor i vätan. Svarttärnorna gav senare upp häckningen när vattenspegeln i vätan försvann. Torkan hade säkerligen en betydelsefull roll i häckningsutfallet för vadarna, vilket diskuteras längre fram i rapporten.

Minst 15 olika arter av potentiella predatorer noterades vid inventeringarna. Flertalet av dessa var rov- och kråkfåglar, av däggdjur sågs endast räv. På Håslövs ängar observerades ett betydligt högre antal predatorer, av fler arter, än på Isteräset. Röd glada och brun kärrhök patrullerade regelbundet över strandängarna på Håslövs ängar medan övriga noterade rovfågelarter observerades mer sparsamt med enstaka individer. Pilgrimsfalk jagade på Håslövs ängar i början av maj. Kråkfåglar observerades regelbundet på Håslövs ängar med en topp kring 11-23 maj med som mest 20 kråkor, 15 kajor och 25 råkor. I slutet av juni sågs 50 kråkor på samma lokal. Kajor sågs systematiskt genomsöka ängarna med häckande vadare och vid ett tillfälle observerades en av de parade rödspövshanarna försöka avskärma kajor från boplaten. På Isteräset var kråkfåglarna generellt sett mer fåtaliga men vid ett par

tillfällen noterades ett tjugotal kajor födosöka på ängarna nära fågelskådningsplattformen. Korp observerades inte alls vid inventeringen. En räv sågs på Isternäset 7 juni.

Brun kärrhök som uppvaktas av oroliga tofsvipor på Håslövs ängar den 7 juni 2016. Foto: Hans Cronert

Tofsvipa

På Håslövs ängar gjordes bedömningen att det fanns 35-41 par tofsvipa och 44 bon hittades. Några av dessa bon var omläggningar efter att äggen i den första kullen prederats. För 36 bon var det möjligt att räkna på boöverlevnad med Mayfield-metoden. Av dessa bedömdes 16 som kläckta och 19 som prederade. Därutöver klarade sig ett bo i 16 dagar tills att ett ägg hittades vid boet, söndertrampat av kreatur. Sannolikheten för bon på Håslövs ängar att överleva 1 dygn var 0,954 (Standardfel=0,010), eller 95,4 %, vilket med 27 dagars boperiod motsvarar 27,7 % kläckningsframgång. Detta är betydligt lägre jämfört med om vi beräknar andelen kläckta bon av funna bon med känd utgång; $16/36=0,444$ eller 44,4 %.

På Isternäset gjordes bedömningen att det fanns 16-18 par tofsvipa och 17 bon hittades. Av dessa översvämmades 5 bon tidigt på säsongen i samband med kraftigt regn. Därmed återstod 12 bon där det var möjligt att räkna på boöverlevnad med Mayfield-metoden. Ett bo övergavs i ett sent skede av ruvningen efter att äggen blötlagts vid ännu ett kraftigt regn. Av övriga 11 bon bedömdes 6 som kläckta och 5 som prederade. Den dagliga överlevnaden på Isternäset skattades till 0,965 (Standardfel=0,015), eller 96,5 %, vilket motsvarar 38,4 % kläckningsframgång. Om vi istället beräknar andelen kläckta bon av funna bon med känd utgång får vi 54,5 % bon med lyckad utgång (6/11).

På Håslövs ängar noterades 23 nykläckta ungar vid bon samt ytterligare 7-8 ungar i olika ålder som sågs i sällskap med föräldrar. Vi bedömer att minst 6 ungar blev flygga och

omräknat till flygga ungar/häckande par blir det ca 0,15 ungar/häckande par. Detta resultat ska betraktas som en miniminivå för Håslövs ängar där flygga ungar högst sannolikt har undgått upptäckt vid inventeringen.

Vid bon på Isteräset noterades 8 nykläckta ungar och ytterligare 10 ungar i varierande ålder observerades när de ”vallades” av vuxna tofsvipor. Antalet flygga ungar var minst 3, men i likhet med Håslövs ängar sågs sannolikt inte samtliga flygfärdiga ungar. En miniminivå på häckningsframgången för tofsviporna i det något mindre inventeringsområdet på Isteräset var ca 0,17 ungar/häckande par. Detta är en nivå i paritet med den noterade på Håslövs ängar.

Rödspov

Som mest sågs 17 rödspovar i en flock med 14 hanar och 3 honor på Håslövs ängar 11 april. Därefter noterades högsta antal på Håslövs ängar med 7 hanar och 2 honor 17 maj och på Isteräset med 7 hanar och 1 hona 18 maj. Det var ett påtagligt underskott av honor och endast 3 par skred till häckning. Bristen på honor resulterade troligen även i en ovanligt utdragen spelperiod för hanarna till slutet av maj.

Två par gjorde häckningsförsök på Håslövs ängar, båda på ängen nordost om fågeltornet. De två äggkullarna blev prederade och åtminstone ett av paren la en ny äggkull som nådde fram till kläckning. Paret lämnade emellertid häckningsplatsen mindre än 4 dagar senare, vilket tyder på att ungarna inte överlevde särskilt länge.

Det enda paret på Isteräset inledde ruvning 9 maj, men tio dagar senare hittades honan död intill boet som var tomt. Den döda rödspoven var till synes intakt utan några spår från attack av predator men ett fåtal kroppsfjädrar uppmärksammades nära boet. Preliminärt obduktionsresultat från Statens Veterinärmedicinska Anstalt visar att fågeln dött av kraftiga skador i bröst och bukåla, men att orsaken till skadan inte kunnat fastställas.

Häckningsutfallet för rödspovarna kan alltså summeras till noll för de 17 individer, varav 3 honor, som bedömdes utgöra populationen i Vattenriket 2016.

Övriga arter

På Håslövs ängar bedömdes antalet par rödbena till 14-18 med drygt hälften av paren vid den centrala vätan och resten på ängen nordost om fågeltornet. Av sex funna bon kläcktes två helt säkert, två prederades och två hade okänt utfall. Sju flygga ungar observerades vilket innebär att häckningsframgången var åtminstone ca 0,5 ungar/häckande par. Uppskattningsvis 6-7 par rödbena fanns i inventeringsområdet på Isteräset. Vid två tillfällen sågs ungar; 3 små ungar 7 juni (Hans Cronert) och 2 flygga ungar i en uttorkad väta 30 juni. Häckningsutfallet tycks ha varit något lägre på Isteräset än på Håslövs ängar.

Par av storspov noterades enbart på Håslövs ängar där 2 par höll revir. Troligen lyckades det ena paret med häckningen i den centrala delen av området där en hane varnade intensivt, även om några ungar aldrig sågs.

Brushane noterades regelbundet på Håslövs ängar under hela inventeringsperioden med som mest ca 100 individer men det är okänt ifall häckningsförsök gjordes. En hona stöttes från lämplig miljö för boplats på den centrala tuvängen 29 maj men trots flera eftersök gjordes inte några ytterligare observationer. På Isteräset sågs brushane endast sporadiskt under senare delen av flyttperioden (andra halvan av maj).

Rödbena som övervakar sina ungar i gräset på Håslövs ängar den 15 juni 2016. Foto: Hans Cronert.

Tabell 1. Sammanfattning av häckningsdata för fyra vadarfåglar på Håslövs ängar 2015 och 2016. Antal par har uppskattats vid eftersök av bon och ungar. Kläckningsprocent är för tofsvipa en beräkning enligt Mayfield-metoden och för övriga arter en bedömning.

	2015			2016		
	Par	Kläckning	Ungar/par	Par	Kläckning	Ungar/par
Tofsvipa	25	46 %	0,8-1,0	35-41	28 %	ca 0,15
Rödspov	4	2 kullar	0,25-1,0	2	1 kull	0
Storspov	3	2-3 kullar	0,67-1,33	2	1 kull	>0,5
Rödbena	?	>10 kullar	?	14-18	ca 40 %	ca 0,5

Tabell 2. Sammanfattning av häckningsdata för fyra vadarfåglar på Isteräset 2015 och 2016. Antal par har uppskattats vid eftersök av bon och ungar. Kläckningsprocent är en beräkning enligt Mayfield-metoden. Kullen med 3 flygga ungar av rödspov på Isteräset är hämtad från Artportalen och det är osäkert om det handlar om en lyckad häckning på just den lokalen.

	2015			2016		
	Par	Kläckning	Ungar/par	Par	Kläckning	Ungar/par
Tofsvipa	40	5-20 %	0,12-0,25	16-18	38 %	ca 0,17
Rödspov	2	1 kull?	0-1,5?	1	0	0
Storspov	0	-	-	0	-	-
Rödbena	?	?	?	6-7	2 kullar?	>0,3

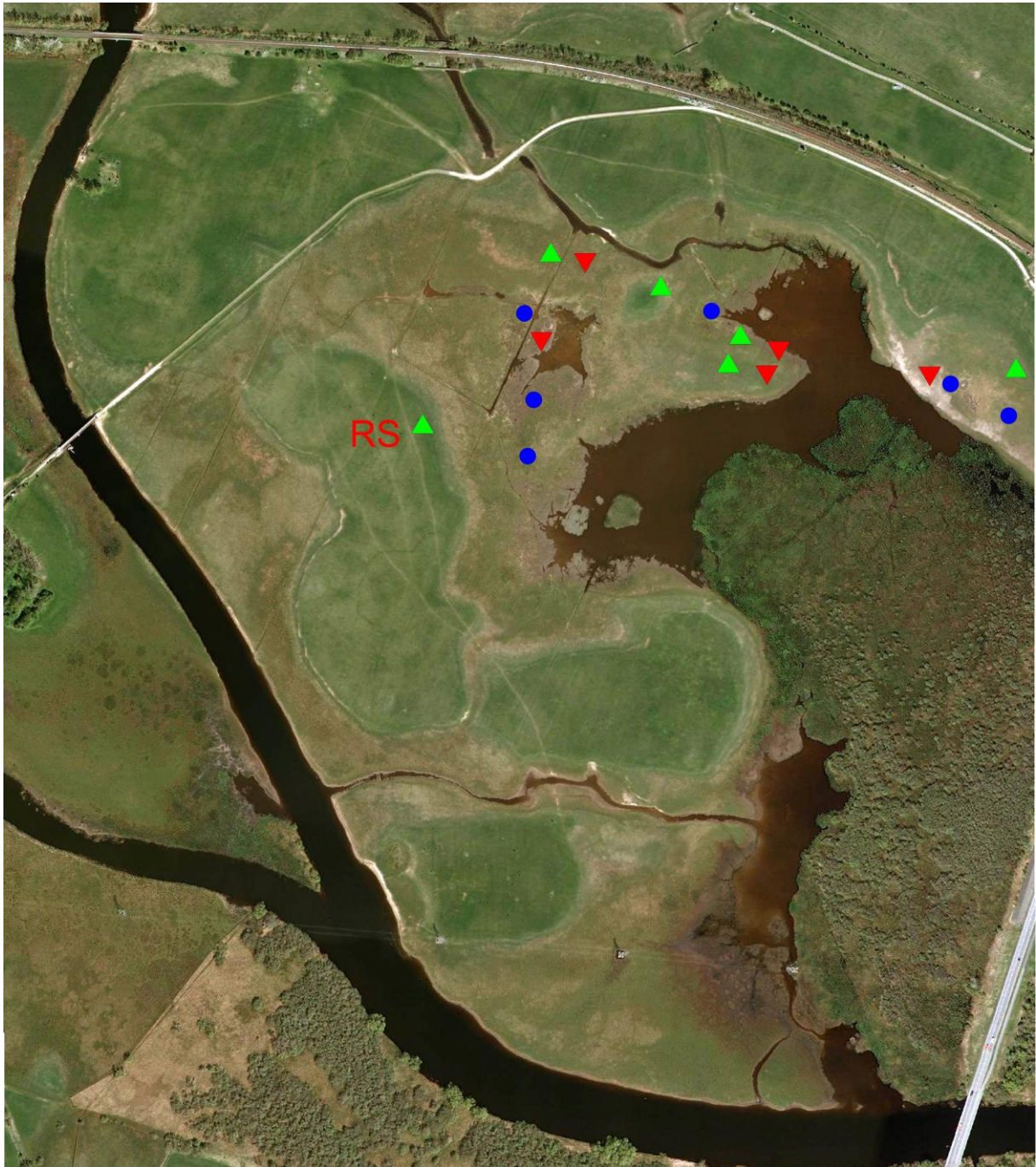
Var fanns bon och var uppehöll sig ungar?

Tofsvipornas bon var i likhet med 2015 i huvudsak koncentrerade till två områden på Håslövs ängar (Figur 1): 9-11 par (12 bon funna) på den steniga ängen mellan parkeringen och den centrala vätan och 10-12 par (14 bon funna) på den sydligaste ängen nordost om fågeltornet. Övriga bon låg utspridda på ängarna med en liten koncentration längs den södra vägen där 6 bon hittades. Den närmast totala avsaknaden av bon på västra sidan och norra delen av Håslövs ängar förklaras inte av att bon var svårfunna här utan att det endast fanns ett fåtal par tofsvipor i detta område. De flesta ungkullarna sågs kring den centrala vätan och sydsydväst ner till Hammarsjön. Endast enstaka kullar observerades på den norra delen av ängarna. Det fanns inte något mönster på Håslövs ängar beträffande var bon prederades.

Figur 1. Fördelning av funna tofsvipebon på Håslövs ängar 2016. Gröna trianglar markerar bon som nådde fram till kläckning, röda trianglar markerar bon som misslyckades p.g.a. predation medan blåa punkter visar bon med okänt resultat. RS = bon av rödspov.

Tofsvipornas bon på Isteräset hittades relativt jämnt fördelade på den norra delen som inventerades 2016 (Figur 2). Flera bon påträffades i partier som normalt översvämmas vid högvatten. Fem av dessa bon blev vattendränkta efter omfattande skyfall. Det var också på de norra delarna av ängarna som vipkullarna noterades, framförallt födosökandes kring de efterhand torrlagda våtorna. På de högre partierna längre söderut växte en högvuxen gräs- och örtvegetation med rikligt inslag av framförallt tistlar. Då vegetationstillväxten 2015 var ovanligt riklig blev betestrycket inte tillräckligt på Isteräset och delar av ängarna putsades därför i slutet av vegetationssäsongen. Den högre vegetationen 2016 kan därför förklaras av ett lägre betestryck föregående säsong.

Figur 2. Fördelning av funna tofsvipebon på Isternäset 2016. Gröna trianglar markerar bon som nådde fram till kläckning, röda trianglar markerar bon som misslyckades p.g.a. predation medan blåa punkter visar bon som blev översvämmade vid kraftigt regn. RS = bo av rödspov.

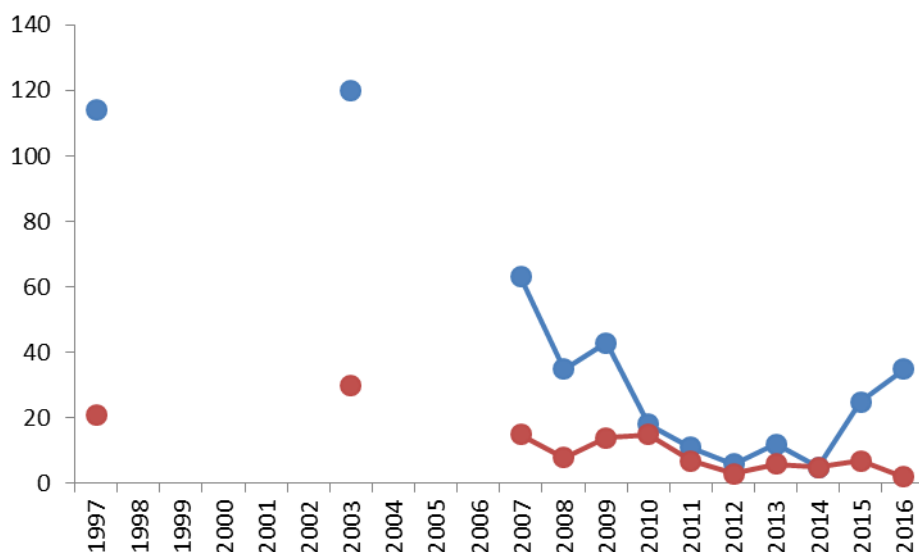
Diskussion

En lång period utan nederbörd under framför allt maj månad innebär att vattensamlingar torkade ut tidigt på säsongen. Torkan kan sannolikt förklara en del av den låga ungöverlevnaden hos tofsvipa eftersom födotillgången troligen är mer begränsad under torrare förhållanden (t.ex. Eglington m.fl. 2010). Med dålig födotillgång måste ungarna förflytta sig över större områden för att hitta föda och riskerar då att vara mer exponerade för predatorer. Det är också möjligt att torkan orsakar födobrist i miljöer där vissa predatorer normalt födosöker, t.ex. på åkermark, och vid bytesbrist söker sig troligen dessa predatorer i större utsträckning till strandängar. Detta resulterar i en högre predation av bl.a. vadarungar än under år med rikligare förekomst av stapelfödan. Det finns dock ett frågetecken kring resonemanget med födobrist. Rödbenornas relativt lyckade säsong är lite förvånande med tanke på tofsvipornas lägre ungproduktion. Vi förväntar oss att en torr säsong också skulle påverka ungöverlevnaden för rödbena.

Årets vadarinventering gav totalt sett ett likartat antal par som 2015 med en tendens till lägre antalsnivåer. Tofsviporna var dock betydligt fler på Håslövs ängar 2016 och är med minst 35 par tillbaka på samma nivå som 2008 och 2009 efter flera riktigt svaga år (Figur 3). Samtidigt fanns färre tofsvipor på Iternäset jämfört med 2015 och totalsumman för de båda lokalerna låg något lägre än 2015. Två par storspov på Håslövs ängar 2016 var ett par färre än föregående år men antalet storspovar har fluktuerat kring denna nivå under flera års tid. Häckningsutfallet för storspov och rödbena på Håslövs ängar når sannolikt upp till den nivå som behövs för en livskraftig population. Mer bekymmersamt är halveringen av antalet honor av rödspov jämfört med 2015 även om det totala antalet rödspovar inte skiljde sig nämnvärt mellan åren.

Under årets inventering var predationstrycket på äggstadiet något högre på Håslövs ängar jämfört med 2015. På Iternäset tycks fallet vara det motsatta med lägre predationstryck än 2015. För tofsvipa var kläckningsframgången lite lägre än ett riktmärke på 40 % som kan användas för att avgöra huruvida tofsvipan kan upprätthålla ett livskraftigt bestånd. Det ska dock påpekas att skattningarna av kläckningsframgången på 28 % (Håslövs ängar) och 38 % (Iternäset) är något osäkra och kan därför vara såväl en underskattning som en överskattning av den verkliga nivån.

Två års undersökningar har gett oss både positiv och negativ information om vadarnas situation i Vattenriket. Det är negativt att rödspovens dagar tycks vara räknade – åtminstone för denna gång. Nu behövs ett inflöde av nya individer och det krävs förbättrade livsmiljöer för att uppnå en inflyttning av nya rödspovar. En lyckosam vattenreglering av den centrala vätan på Håslövs ängar är ett positivt steg i riktning mot mer attraktiva miljöer. Vegetationstillväxten tycks också ha blivit successivt bättre sedan sommaröversvämningen 2007. De fåtaliga tofsviporna på västra sidan och norra delen av Håslövs ängar kan dock vara ett resultat av översvämningen eftersom detta område drabbades hårt. Vadarna har emellertid precis som befarats problem med att uppnå en tillräckligt hög nivå på ungproduktionen. Här spelar predation på ägg och ungar en viktig roll och hur man ska få ner predationstrycket är en fortsatt svår nöt att knäcka. I andra studier där däggdjur stått för merparten av predationen har det krävts en omfattande samordnad insats för att lyckas med att minska predationstrycket (Smith m.fl. 2010). Det krävs mer ingående studier för att utreda vilka predatorer som har störst påverkan på vadarpopulationerna inom det aktuella inventeringsområdet i Vattenriket.

Figur 3. Par av tofsvipa (blåa cirklar) och rödspov (röda cirklar) på Håslövs ängar perioden 1997-2016 där samtliga inventeringar gjorts med revirkarteringsmetoden med undantag av 2015 och 2016 som är en bedömning baserad på ca 12 besökstillfällen/år med fokus på att leta bon.

Tack

Tack till Peter Olsson för hjälp med kartorna.

Referenser

- Cronert, H. 2014. Strandängsfåglar i Vattenriket. Häckfågelkarteringar och simultanräkningar. *Vattenriket i fokus 2014:02 och Spoven nr 1 2014*.
- Eglington, S.M., Bolton, M., Smart, M.A., Sutherland, W.J., Watkinson, A.R. & Gill, J.A. 2010. *Journal of Applied Ecology* 47:451-458.
- Ottvall, R. 2014. Häckningsframgång hos vadare på Ölands sjömarker: utvärdering av ett försök med predatorkontroll. Meddelande 2004:17. Länsstyrelsen Kalmar län.
- Smith, R.K., Pullin, A.S., Stewart, G.B. & Sutherland, W.J. 2010. Effectiveness of predator removal for enhancing bird populations. *Conservation Biology* 24: 820–829.
- Ström-Eriksson, M. & Ottvall, R. 2015. Häckningsframgång hos rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Isternäset 2015. *Vattenriket i fokus 2015:07*.

Vattenriket i fokus är Biosfärenheten Kristianstads Vattenrikes skriftserie (ISSN 1653-9338). Här publiceras rapporter och inventeringar som utförts på uppdrag eller i samarbete med biosfärkontoret. Rapporterna går att ladda ner från www.vattenriket.kristianstad.se.

Utgivna rapporter sedan år 2010. Förteckning över tidigare rapporter 2006-2010 finns på hemsidan.

- 2011:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2010, Biosfärkontoret.
- 2011:02 Provfiske i Hammarsjön och Araslövssjön 2010. Jonas Dahl.
- 2011:03 Provfiske i Råbelövssjön 2010. Jonas Dahl.
- 2012:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten år 2011, Biosfärkontoret.
- 2012:02 Mer än en golfbana – ta tillvara banans natur- och kulturvärden, Patrik Olofsson.
- 2012:03 Upplev naturen i Skåne – starta på naturum och naturcentrum, Åsa Pearce.
- 2012:04 Underlag för utveckling och styrning av det båtburna friluftslivet på Helge å, Biosfärkontoret.
- 2012:05 Provfiske efter mal i nedre Helgeån 2011. Jonas Dahl, Biosfärkontoret.
- 2012:06 Ålens framtid– att bruka eller förbruka ekosystemtjänster. Per-Erik Tell på uppdrag av Biosfärkontoret.
- 2012:07 Flyginventering av grågås. Patrik Olofsson på uppdrag av Biosfärkontoret.
- 2013:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2012, Biosfärkontoret.
- 2013:02 Provfiske efter mal i Nedre Helgeån 2012. Jonas Dahl, Biosfärkontoret.
- 2013:03 Rapport från seminariet ÅL 2012 i Åhus. Biosfärkontoret och Ålakademin.
- 2013:04 Stortapetserarbetet - inventering 2010–2012. Ulf Lundwall och Göran Holmström.
- 2013:05 Bristande födotillgång och torrare vårar på strandängarna i Kristianstads Vattenrike: -möjliga orsaker till vadarnas tillbakagång?. Gunnar Gunnarsson, Rebecca Hessel och Richard Ottvall.
- 2013:06 Åsumfältet – Nyehusen Inventering av solitära bin och andra insekter. Krister Larsson
- 2013:07 Inventering av vildbin vid Horna och Trafikplats Vä 2012. L. Anders Nilsson, EkoBi Natur´
- 2013:08 Sammanställning av elfisken i Vattenriket. Nils Möllerström, praktikant.
- 2014:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2013, Biosfärenheten.
- 2014:02 Strandängsfåglar i Vattenriket Häckfågelkarteringarna och simultanräkningar, Hans Cronert, Naturvårdssamordnare i Kristianstads Vattenrike, Kristianstads kommun/Länsstyrelsen i Skåne.
- 2014:03 Naturvärdesinventering vid Åsums fure, Nils-Otto Nilsson, Ekoscandica Naturguide AB.
- 2014:04 Sandmarker vid Åhus. Rödlistade arter och uppföljning av insekter 2012-13. Krister Larsson.
- 2014:05 Provfiske efter mal i Nedre Helgeån 2013. Jonas Dahl, Biosfärenheten.
- 2014:06 Flyginventering av grågås. Patrik Olofsson på uppdrag av Biosfärenheten.
- 2014:07 Bland sjögräs och tång i Hanöbukten. Lena Svensson, Biosfärenheten.
- 2015:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2014, Biosfärenheten.
- 2015:02 Provfiske i Helgeåns avrinningssystem -2014. Håkan Östberg, Biosfärenheten.
- 2015:03 Stormusslor i Helge å – en dykinventering. Mikael Svensson, J. Dahl & H.Östberg, Biosfärenheten.
- 2015:04 Forskningsmiljön Man & Biosphere Health. Högskolan Kristianstads miljöforskning i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. K. Ingemar Jönsson redaktör, Högskolan Kristianstad.
- 2015:05 Provfiske efter mal i Helge å 2014. Jerker Vinterstare, Biosfärenheten.
- 2015:06 Kan gullstånds hålla stånd? Kjell-Arne Olsson och Håkan Östberg.
- 2015:07 Häckningsframgång hos rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Iternäset 2015. Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall.
- 2016:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2015, Biosfärkontoret.
- 2016:02 Var finns tången och hur mår den? Inventering av blås- och sågtång i Hanöbukten inom Kristianstads kommun. Lena Svensson, Biosfärkontoret.
- 2016:03 Förekomst av stormusslor i Vramsåns centrala biflöden. Per Ingvarsson PI (π) Fly Vatten och Fiskevård.
- 2016:04 Provfiske efter mal i Helge å 2015, Håkan Östberg, Jonas Dahl, Biosfärenheten.
- 2017:01 Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Verksamheten 2016, Biosfärenheten.
- 2017:02 Provfiske på grunda bottenområden i Hanöbukten inom Kristianstads kommun. Lena Svensson, biosfärkontoret.
- 2017:03 Häckningsframgång för rödspov och tofsvipa på Håslövs ängar och Iternäset 2016. Mirja Ström-Eriksson, Roine Strandberg & Richard Ottvall.